

החברה הישראלית בראי הפסיכואנליזה - השפעות הגומלין בין הפסיכואנליזה לבין

תהליכים חברתיים

מרכזת הקורס: חני גרינברג

הקורס יעסוק בהשפעה ההדדית שבין התהליכים החברתיים המתרחשים בארץ לבין חדר הטיפול. נבחן גם את יכולתה של החשיבה הפסיכואנליטית לחולל שינויים חברתיים. נתבונן על כל אלה מנקודת מבט הסטורית, פסיכואנליטית, חברתית ובין-תחומית וניצור פסיפס של מחשבות על הנושא.

1. חני ביהן, פסיכואנליטיקאית מנחה במכון ת"א לפסיכואנליזה בת-זמננו, מחברת הספר The Courage Of Simplicity: **חלימה חברתית** - נתייחס לחלומות דרך נקודת מבט חברתית: הנחת היסוד של השיטה אומרת כי כל חלום מחזיק בתוכו חומרים אישיים ובו זמנית חומרים אותם חולם האדם עבור קבוצה, ארגון, חברה, מדינה. במטריצה, המשתתפים מוזמנים לספר את חלומותיהם, וכולם מוזמנים להעלות אסוציאציות לחלומות. לשעור זה יוזמנו כלל חברי המכון המעוניינים להתנסות בחלימה החברתית, והוא יסתיים בשעה 22:00.
2. ד"ר מיכל שפירא, היסטוריונית, אוניברסיטת ת"א, לשעבר חברה בין-תחומית במכון. **המלחמה שבפנים** - השיעור יעסוק בתרומתה רחבת הטווח של הפסיכואנליזה הבריטית לכינונה של דמוקרטיה, להשפעה על החינוך ועל חיי המשפחה, לשאלות פוליטיות רחבות ולתהליכי השיקום של בריטניה לאחר מלחמת העולם השנייה. בשיעור נבחן את הזיקה בין "המלחמה שבחוץ" המציאותית, לבין "המלחמה שבפנים" הנפשית, כפי שבאה לידי ביטוי בתקופה זו בבריטניה.
3. ד"ר חנה אולמן - פסיכואנליטיקאית מנחה, יו"ר הועד הבינלאומי של הארגון לפסיכואנליזה ופסיכותרפיה התייחסותית: **טראומה, עדות והכחשה בהקשר הישראלי** - השיעור ידון בהשלכות ארוכות הטווח ומנגנוני העברה בינדורית של טראומה בהקשר הישראלי כתנועה בין עדות והכחשה, ובאופן שבו אלו באים לידי ביטוי בקליניקה ומעבר לה.
4. יעל מור - עמיתה במכון ת"א לפסיכואנליזה בת-זמננו. **על הבנליות של הרוע: התיאוריה של חנה ארנדט על הרוע**. העדר יחסה של הפסיכואנליזה לרוע בולט במיוחד לאור שתי מלחמות עולם במאה הקודמת. הרצח של יהודים וכל 'אחר' במלחמת העולם השנייה, תבע ותובע עד היום התייחסות למרכיביו, ומהותו של הרוע. בחלקו הראשון של השיעור תועבר התיזה של ארנדט על הרוע, האישי והחברתי, דרך ספרה: "אייכמן בירושלים: דו"ח על הבנאליות של הרשע וממקורות נוספים." במהלך ההרצאה יוקרן ראיון מתוך סרטו של קלוד לנצמן 'שואה'.
5. ד"ר דורית הופ - עמיתה בין-תחומית במכון ת"א לפסיכואנליזה בת-זמננו: באמצעות הרומן "אישה בורחת **מבשורה**" מאת דוד גרוסמן נדון בסוגיית המחוייבות של אם ישראלית למערכת הערכים שמונחלים לתושביה של הארץ. מה קודם למה: נאמנות ומחוייבות לאתוס הישראלי או מחוייבות לאמהות, העומדת לעיתים בסתירה לאתוס? נציג את דרך ההתמודדות של אורה, הדמות המרכזית ברומן, אם ובת המקום, ואת האסטרטגיות בהן היא בוחרת.
6. ד"ר מראם מסארווה, דיקנית בי"ס לחינוך באקדמיית אלקאסמי, מחברת הספר "פוליטידיתיה של שכול בחברה הפלסטינית" **שכול בחברה הפלסטינית: מגדר, דת ולאום**: השיעור יעסוק בתופעת השכול בחברה הפלסטינית, ותנסה לבחון את תופעת השכול האישי והקולקטיבי, ואת גבולות השיח על שכול והנצחה בחברה הפלסטינית. בהרצאתי אתייחס ליחסי הגומלין בין דת, לאום ומגדר ואת תפקידו של הלא מודע הקולקטיבי על עיצובו של תהליך האבל בקרב הורים פלסטינים. השיעור יתאר כיצד מוטיב ההקרבה הלאומית נארג בתוך מוטיב ההקרבה העצמית הדתית בחברה הפלסטינית ויצר את תרבות השהידים, וכיצד תרבות זו משפיעה על תפיסת החיים והמוות בחברה הפלסטינית.
7. עמנואל עמרמי, פסיכואנליטיקאי, מכון ת"א לפסיכואנליזה בת-זמננו. **50 גוונים של אסקפיזם וארבעת הדיסקורסים של לקאן** - השיעור יעסוק במושג האסקפיזם ומופעיו לאורך ההסטוריה האנושית. תוצע קטגוריזציה של סוגי האסקפיזם השונים ותיבחן אפשרות להמשיגו כגרסה עכשווית של עקרון המציאות

הפרוידיאני. ייעשה קישור לתיאוריית ארבעת הדיסקורסים של לאקאן, המאפשרת לראות סוגים שונים של אסקפיזם כצורות קבועות של שיח/קשר חברתי.

8. ד"ר אבי ברמן, פסיכואנליטיקאי מנחה במכון ת"א לפסיכואנליזה בת-זמננו, אנליטיקאי קבוצתי. **מחשבות נוספות על נוכחותו והעדרו של ההיבט החברתי-פוליטי בטיפול**. השעור יעסוק בהשפעות המודעות והבלתי מודעות של ההיבט החברתי-פוליטי על עמדותיו של המטפל בנושא זה, הנעות בין הכחשה לשותפות גורל. נעסוק גם במשמעות המקצועית של הנכונות לעסוק בכך ובידע הנדרש לשם כך. יובאו דוגמאות מתוך טיפול ומתוך אנליזה.

9. ד"ר ערן רולניק פסיכואנליטיקאי-מנחה בחברה הפסיכואנליטית בישראל, פסיכיאטר והיסטוריון, מתרגם ועורך מדעי של כתבי פרויד. **מעבר לעיקרון הטראומה: מחשבות על פסיכואנליזה בישראל** כמעט מאה שנה חלפו מאז פגשה התרבות העברית את הפסיכואנליזה ואימצה אותה אל חיקה. השעור יציג כמה צמתים עיקריות בהתקבלותה של הפסיכואנליזה בפלשתינה היהודית ובישראל, ויצביע על מתחים מתמשכים שעיצבו את "תנאי החיבה" לפסיכואנליזה כאן. את סיפור התקבלותה ודחייתה של מחשבת פרויד בישראל אבקש להציג כמקרה מבחן לקשר הדיאלקטי שבין רעיונות מדעיים ללא מודע הפוליטי והחברתי, או בפשטות: ליחסי הגומלין בין נפשו של הפרט לנפשה של הקבוצה ובין היסטוריה לבין תיאוריה.

10. ד"ר יוסי טריאסט, פסיכואנליטיקאי מנחה, יו"ר החברה הפסיכואנליטית בישראל: **'קשב צף' ו'נוחות הכבידה של השיח'**: בהקשרה הרחב יעסוק השעור בבחינת תפקיד הפסיכואנליזה ותפקיד הפסיכואנליטיקאי בישראל של היום. ביתר ספציפיות תבחן השאלה מה קורה ל'קשב הצף' - ב'שדה הכבידה של השיח'. מטפורת 'שדה הכבידה' נוצרה בהשראת פוקו ונשענת גם על מונח 'המטריקס' של פוקס והספרות העוסקת ב'לא-מודע החברתי' שהתפתחה בעקבותיו. אדון בהיבטים שונים של 'הטיית קשב' לא מודעת בהקשר לחברה הישראלית - חברה החיה לדעתי משחר קיומה תחת צילו של האובייקט הרע בין אם היא מזוהה עמו ובין אם כקורבנו. בין השאר יידון קושי הולך וגובר שלנו כאנליטיקאים ישראלים להכיל את 'האובייקט הרע' שבתוכנו, דבר המתבטא הן בהעדפותינו התיאורטיות והן בנטייה קלינית לראות את הפציינט/הסובייקט כקורבנו הפאסיבי של רוע חיצוני - כ'תינוק שנשבה'. הנושא כולו יידון בהשראת ביון (תפקיד הצבא והכנסייה) תחת הכותרת: כיצד 'משתמשת' החברה - או שמא 'משתמשת לרעה' - במוסד הקרוי 'פסיכותרפיה'?

11. ד"ר גבי מן, פסיכואנליטיקאית מנחה, מכון ת"א לפסיכואנליזה בת זמננו - "על אומץ הלב" - פרק זה נותן ביטוי לאחד החידושים הרדיקליים של קוהוט בתחום התמרת הנרקיסיזם. קוהוט לקח את המושג של הנרקיסיזם הרחוק מהקשרו המקורי, קרי הנרקיסיזם האישי, למודל רחב של נרקיסיזם על-אישי. המאמר נכתב כאשר קוהוט הוזמן לביקור בגרמניה ב 1970. קוהוט - הפליט היהודי אשר חמק מזרוע הנאצים, ובעת כתיבת המאמר נשיא ה-IPA - מפנה זרקור נועז לחברה הגרמנית ושואל: מה באמת קרה לעם הגרמני? מה קורה לאנשים בעת משבר ומה איפשר להיטלר לעלות לשלטון? חשיבתו צלולה ורלבנטית לתקופתנו. השעור יעסוק בסוגיות של אתיקה ואחריות חברתית.

חומרים לקריאה ימסרו בהמשך.
השיעור ייערך בשיתוף ובנוכחות חברי הועדה למעורבות חברתית: תמי סיני, מיכל הסל קומורניק, אריאל הרטמן ויעל מור.